

«بررسی وضعیت علوم دامپزشکی در کشور برای جهت‌گیری آینده- بخش دوم»، (دکتر محمدرضا مخبردزفولی)

آموزش دامپزشکی در حال حاضر در دانشکده‌های دامپزشکی ایران که متجاوز از ۲۵ دانشگاه می‌باشد برنامه آموزش مشترک و یکنواختی در حال اجرا است و نیز دوره‌های تخصصی در ۲۴ رشته در تعدادی از دانشکده‌های دامپزشکی واجد شرایط برگزار می‌گردد. اولین دانشگاه مجری تحصیلات تکمیلی، دانشگاه تهران (دانشکده دامپزشکی) بوده است و تاکنون ۲۷۱ نفر در زمینه‌های مختلف فارغ‌التحصیل شده‌اند. در سال‌های اخیر دوره‌های «پسا دکترا» در برخی از رشته‌ها از جمله رشته‌های داخلی دام‌های بزرگ ایجاد شده است. البته در مقاطعی دوره‌های دو ساله تربیت کاردان دامپزشکی و دوره‌های ناپیوسته علوم دامپزشکی نیز ارائه شده است.

تحقیقات زیستی و عرصه‌های مختلف دامپزشکی: امروزه از علوم دامپزشکی در زمینه‌های گوناگون کلونینگ (شبيه‌سازی) و استفاده از این روش در تهیه داروها و فرآورده‌های بیولوژیک مورد استفاده در انسان و دام، تولید حیوانات تراریخت (ترانسژنیک) که دارای کاربردهای فراوانی در طب حیوانی و طب انسانی می‌باشد. تولید مدل‌های حیوانی به منظور درک بهتر مکانیسم بیماری‌های انسان از زمینه‌های دیگر تحقیقاتی مشترک بین پزشکی و دامپزشکی است.

قوتها، چالشها و آسیبهای عمده در آموزش و پژوهش: وجود اعضای هیئت علمی کارآمد و دارای تجربه‌های بالای علمی به‌ویژه در مرتبه استادی و دانشیاری (۳۷٪ اعضای هیئت علمی)، روند افزایشی طرح‌های کاربردی از جمله قوت‌های آموزش دامپزشکی دولتی است. در زمره ضعف‌ها به تعداد کم انجمن‌های علمی و تخصصی دامپزشکی، ارتباط ضعیف دانشکده‌های دامپزشکی با مراجع معتبر بین‌المللی را می‌توان ذکر کرد.

در زمره چالش‌ها و آسیب‌های عمده موارد زیر را می‌توان ذکر کرد. عدم ارتباط جدی با صنایع و خدمات دامپزشکی، نامشخص بودن اولویت‌های بخش‌های اجرایی در رابطه با دانشکده‌ای دامپزشکی، افزایش تعداد دانشکده‌های دامپزشکی و دانشجویان دامپزشکی.

وضعیت آلودگی مواد غذایی با منشأ دامی به آلاینده‌های شیمیایی: نتایج پژوهش‌ها و بررسی‌های انجام شده در کشور نشان‌دهنده وجود برخی از آلاینده‌های شیمیایی در مواد غذایی با منشأ دامی است که در بعضی موارد مانند وجود بقایای آنتی‌بیوتیک‌ها در غذا روند افزایشی و در برخی دیگر مثل افلاتوکسین‌ها روند کاهشی داشته است. انجام موارد زیر جهت کاهش و آلودگی‌زدایی مواد غذایی با منشأ دامی به آلاینده‌های شیمیایی ضروری است:

- پایش مستمر و مقطعی آلاینده‌های شیمیایی در مواد غذایی با منشأ دامی
- ضرورت جایگزینی افزودنی‌های طبیعی به جای افزودنی‌های مصنوعی و شیمیایی
- آگاهی دادن به دامداران و تولیدکنندگان غذا در مورد لزوم به کارگیری روش‌های بهداشتی و پیشگیری از آلودگی در تولید غذا (از غذا تا سفره)

- نظارت کامل و مستمر دامپزشکان در مزارع تولید شیر و گوشت، مراکز پرورش آبزیان و زنبور عسل

اشتغال و جذب دانش‌آموختگان دامپزشکی: یکی از مسائل مهم در طراحی هرم فارغ‌التحصیلان دامپزشکی توجه به عرضه-های خدمات‌رسانی در مقاطع مختلف دامپزشکی است اعم از آموزشی، بهداشتی، تحقیقاتی، مؤسسات و مراکز تهیه فرآورده‌های بیولوژیک دامی از قبیل واکسن‌ها، سرم‌ها و آنتی‌ژن‌ها و آنتی‌بادی‌های مختلف و غیره است. علاوه بر این دانش‌آموختگان می‌توانند به بخش‌های مختلف تحقیق و توسعه (R&D)، مؤسسات مرتبط مانند شرکت‌های دارویی، همین‌طور خدمات به بخش‌های سلامت کشور و خدمات به بخش‌های تحقیقات در ارتباط با حیوانات مدل پزشکی در طب انسانی، خدمات به شرکت‌های بیمه‌گر در عرصه محصولات دامی و دامپروری‌ها، خدمات بهداشتی و نظارتی به کارخانه‌های تولید فرآورده‌های غذایی با منشأ دامی و خدمات به کارخانه‌های تولید گیاهان دارویی دامی.

در ضمن لازم به توضیح است اگر برای هر ۲۵۰۰۰ واحد دامی یک نفر دامپزشکی در نظر گرفته شود با توجه به ۱۵۰ هزار واحد دامی اعم از دام، طیور و آبزیان برابر با ۶۰۰۰ نفر دامپزشک احتیاج است. با در نظر گرفتن شاغلین در کشتارگاه‌ها (حدود ۶۰۰ نفر) و دانشکده‌های آینده (۶۰۰ نفر) مجموعاً ۷۸۰۰ دکتر دامپزشک برای کل کشور لازم است. با توجه به موارد بالا مناسب است طوری برنامه‌ریزی شود که سالیانه حدود ۵۰۰ نفر دامپزشک از دانشکده‌ها دانش آموخته شوند.

چشم‌انداز خطرات آینده سیر بیماری‌های عفونی دام، طیور و آبزیان در ایران: حفظ محیط‌زیست، تأمین مواد غذایی مورد نیاز جمعیت در حال افزایش بشر و حفظ سلامتی انسانها مهم‌ترین دغدغه دنیای کنونی است. با پیشرفت علوم و فن‌آوری، نگاه انسان به پرورش دام و مبارزه با بیماری‌های آنها و تولید هر چه بیشتر مواد غذایی سالم وارد عصر نوینی شده است و سازمانهای مسئول داخلی و بین‌المللی از جمله سازمان جهانی خواروبار کشاورزی (FAO)، سازمان جهانی بیماری‌های واگیر حیوانی (OIE) و بخش مشترک سازمان بهداشت جهانی (WHO) همکاری‌های جدیدی را شروع کرده‌اند. طبق گزارش FAO تنها خسارت ناشی از آلودگی‌های انگلی حیوانات (به جز طیور و آبزیان) در کشورهای پیشرفته ۱۵ تا ۲۰ درصد کل تولیدات دامی است و در کشورهای کمتر پیشرفته حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد است.

با گزارش WHO از ۱۷۰۹ عامل بیماری‌زای انسانی ۸۳۲ عامل (۴۹ درصد) مشترک بین انسان و حیوان است. ۱۵۶ عامل بیماری‌زا ایجاد کننده بیماری‌های نوپدیده بوده که از میان آنها ۱۱۴ مورد (۷۳ درصد) جزء بیماری‌های مشترک هستند.

گاهی خطرات ناشی از اپیدمی‌های گسترده از جمله ویروس آنفلوآنزای طیور دنیا را دچار وحشت می‌نماید. همین‌طور جهش‌هایی (موتاسیون) که در باکتری‌ها و انگل‌ها به جود می‌آید کار مبارزه را دچار مشکل می‌نماید. با این وصف تولید واکسن‌های جدیدی بر ضد بیماری‌های عفونی با استفاده از فن‌آوری‌های پیشرفته به ویژه روش‌های بیولوژی مولکولی آینده مبارزه با این بیماری‌ها را دچار تحول اساسی خواهد ساخت. خوشبختانه بسیاری از واکسن‌ها و داروها در داخل کشور تولید می‌شود و تعدادی هم از خارج وارد می‌شود.

لذا کشور باید با اقداماتی مانند فعال کردن کمیته واکنش سریع برای مقابله با زیستی دامی و تحت مراقبت در آوردن مناطق آلوده و با قرنطینه کردن و به موقع گزارش دادن کارها همه چیز را تحت کنترل در آورد.